

Az észak-koreai atomprogram regionális összefüggései

The Regional Context of the North Korean Nuclear Programme

Mezei Tibor

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2021.2.3

Összefoglaló: Phenjan nukleáris és ballisztikusrakéta-programja a kilencvenes évek eleje óta komoly problémát jelent a nemzetközi közösség számára. A jelen tanulmány áttekinti az észak-koreai atomprogram elmúlt évtizedekben történt fejlődését, valamint azokat az amerikai és nemzetközi kísérleteket, amelyek tárgyalásos úton próbálták rendezni a viszonyt a Koreai Népi Demokratikus Köztársasággal (KNDK). Ezzel párhuzamosan bemutatja, hogy az észak-koreai nukleáris kapacitás folyamatos fejlesztése miképpen befolyásolta a rezsim kapcsolatainak az alakulását a régió érintett országaival: az Amerikai Egyesült Államokkal, Kínával, Japánnal, Oroszországgal, valamint a Koreai Köztársasággal. Az elemzés fókuszában a 2011-ben hatalomra került „legfelső vezető”, Kim Dzsongun politikája áll, különös tekintettel arra, hogy milyen célokból és megfontolásokból döntött úgy, hogy felgyorsítsa az atomprogramot, majd váratlanul diplomáciai tárgyalásra váltson, majd végül, 2020 elejétől, újra bezárkózzon az ország. A tanulmány azt is értékeli, hogy milyen szintű valós katonai fenyegetést jelent napjainkban az észak-koreai nukleáris arzenál.

Kulcsszavak: Észak-Korea, nonprolifерáció, hatpárti tárgyalások, USA–KNDK-kapcsolatok, Kína–KNDK-kapcsolatok, Oroszország–KNDK kapcsolatok, Korea-közi kapcsolatok

Abstract: *The North Korean nuclear and ballistic missile program has posed a serious problem for the international community since the early 90s. This study provides an overview of how North Korea has developed its nuclear arsenal over the past decades and analyses the attempts of the United States as well as of the international community to reach a negotiated settlement with the Democratic People's Republic of Korea (DPRK). In parallel to that, it is also discussed how the continuous advancement of the North Korean nuclear program has influenced*

the DPRK's relations with the regional players, the United States of America, China, Japan, Russia and the Republic of Korea. The study focuses on how Kim Jong Un, who came to power in 2011, conducted his policy, what objectives made him accelerate the nuclear program, then what made him, unexpectedly, take the course of diplomatic negotiations, and, finally, from early 2020 on, what made him return to the policy of reinforcing the isolation of his country. It is also evaluated what level of threat the current North Korean nuclear arsenal poses regionally and globally.

Keywords: *North Korea, non-proliferation, six-party talks, US–DPRK relations, China–DPRK relations, Russia–DPRK relations, inter-Korean relations*

Bevezetés

Az észak-koreai nukleáris és ballisztikusrakéta-program folyamatos fejlődése egyszerre jelent fenyegetést és megoldatlan problémát már az 1990-es évek eleje óta. Ennek kezelését bilaterálisan az Amerikai Egyesült Államok szerepvállalásával, multilaterálisan a hatpárti tárgyalások során, a nemzetközi közösségen belül pedig annak intézményi keretében kísérelték meg – az ENSZ Biztonsági Tanácsa (BT) ugyanis az elmúlt tizenöt évben számos határozatot fogadott el a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságra (KNDK) vonatkozóan.

Fontos kérdés, hogy milyen politikai törekvés motiválja Észak-Korea nukleáris ambíciót, és milyen célokat akar elérni az atomprogram folytatása révén. Abban gyakorlatilag teljes egyetértés mutatkozik a kérdéssel foglalkozó szakértők között, hogy a KNDK mindenkor vezetőjét a saját dinasztikus hatalma, illetve a rezsim fenntartásának a célja vezérli. Számos elemző ráadásul egyszerű ok-okozati viszonyt tételez fel a nukleáris fegyverek fejlesztése iránti igény és a rezsim túlélésének a biztosítása között: Phenjan azért tartja fenn az atomprogramját, hogy azzal teremtsen meg az ország biztonsága és túlélése feltételeit (Panda, 2020). Innen már csak egy lépés vezet ahhoz a gondolathoz, hogy a KNDK a létében érzi fenyegetettnek magát, ezért megfelelő „biztonsági garanciákra” volna szüksége ahhoz, hogy esetleg lemondjon a nukleáris fegyverei birtoklásáról (French, 2005).

E gondolatmenet azonban figyelmen kívül hagyja, hogy az észak-koreai rezsim nem pusztán védelmi célból fejleszti a nukleáris arzenálját, hanem azért is, hogy a környezete biztonságát fenyegetse, és ennek az ütőkártyának a kijátszásával – kacskaringós diplomáciai tárgyalások során – végül is engedményeket csikarjon ki mind a régió érintett országaiból, mind a nemzetközi közösségből. Az észak-koreai atomprogram bemutatása és elemzése során amellet fogok érvelni, hogy nem fogadhatjuk el, jóhiszeműen, a KNDK azon hivatkozását, miszerint a biztonsági deficitje okán kénytelen „megvédeni” magát a nukleáris és a rakéta programja folytatásával. Mindezek következtében belátható időn belül nem valószínű, hogy a KNDK a denuklearizáció útjára lép és lemond a nukleáris fegyverei birtoklásáról.

A KNDK atomprogramja

A KNDK nukleáris ambíciói az ötvenes évekig nyúlnak vissza (NTI, 2018). Akkoriban a fő patrónusa a Szovjetunió volt, és a felek többek között az atomenergia békés célú felhasználásában való együttműködésről is megállapodtak. Ennek keretében a szovjetek vállalták, hogy biztosítják a jongbjoni Nukleáris Kutatóközpont felállításához szükséges technológiát. (Ez az intézmény vált később a nukleáris fegyverek – plutóniumból nyert – alapanyagának az elsődleges előállítójává.) A kutatóközpontot a hatvanas-hetvenes években tovább bővítették, és Moszkva elérkezettnek látta az időt, hogy Phenjant beteresse a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (NAÜ) szervezetébe (a belépés 1977-ben történt). A nyolevanas évek közepén újabb szintet lépett a KNDK nukleáris képességeinek a fejlesztése, a szovjetek ugyanis elvállalták négy könnyűvízes atomreaktor építését – azzal a feltétellel, hogy Phenjan csatlakozik az atomsorompó-egyezményhez (*Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*, NPT), s ezt az észak-koreai vezetés meg is tette 1985-ben.

Habár a bipoláris világrend felbomlása gyökeresen átrendezte a kelet-ázsiai regionális biztonsági helyzetet, ami – érthető módon – aggodalommal töltötte el az észak-koreai vezetést, ám az új helyzet

pozitív fejleményekkel is járt számukra. 1991-ben a KNDK-t is felvették (a Koreai Köztársasággal egyszerre) az ENSZ tagállamai közé, az Egyesült Államok pedig visszavonta az összes tengerentúli atomfegyverét, így a Koreai-félsziget déli része is atomfegyvermentes övezet lett. Ezenkívül az év utolsó napján Phenjan és Szöul közös nyilatkozatot írt alá a Koreai-félsziget denuklearizációjáról, amelyben hitet tettek az atomenergia kizárólagosan békés célú felhasználása mellett, valamint lemondtak mind az atomfegyverek birtoklásáról, mind az atombomba előállításához szükséges technológiák alkalmazásáról (Lee, 2018).

1992–1993 során a NAÜ ellenőrei vizsgálatot folytattak Észak-Koreában, mivel felmerült a gyanú, hogy az atomreaktorokhoz használt plutóniumból nukleáris fegyverek készítéséhez szükséges alapanyagot nyertek, ami ellentétes volt a KNDK-nak a NAÜ tagjaként vállalt kötelezettségeivel. Az ellenőrök végül dolguk végezetlenül távoztak, mivel egyik gyanús telephelyre sem engedték be őket. Erre a NAÜ kiadott egy Észak-Koreát elítélő közleményt – és itt lépett be a képbe az Egyesült Államok. A Bill Clinton vezette adminisztráció a feladatának tekintette, hogy rendezze a NAÜ és a KNDK közötti nézeteltérést. Washington és Phenjan kétoldalú tárgyalásainak köszönhetően Észak-Korea visszahívta a NAÜ ellenőreit – de csak azért, hogy ismét megtagadja a vizsgálat lefolytatását a kérdéses helyszíneken. Az egyeztetések megrekedtek, és a KNDK 1994 júniusában kilépett a NAÜ szervezetéből. Ezt követően Jimmy Carter korábbi amerikai elnök közvetítésével indult újra a párbeszéd Washington és Phenjan között, amelynek eredményeképpen keretegyezményt (*Agreed Framework*) kötöttek 1994 októberében. A felek abban állapodtak meg, hogy a KNDK befagyasztja az atomprogramját és együttműködik a Nemzetközi Atomenergia-ügynökséggel, az Egyesült Államok pedig – Dél-Koreával és Japánnal közösen – vállalja két könnyűvízes atomreaktor megépítését a nukleáris energia békés célú felhasználása érdekében, valamint megígérte gázolajszállítmányok rendszeres küldését is. Az egyezmény legfontosabb hozadéka Észak-Korea számára az volt, hogy megnyíltak a nemzetközi segélyezés csatornái. 1996 és 2001 között 6 millió tonna élelmiszersegély érkezett az országba.

amelynek 28 százaléka az Egyesült Államokból, 13 százaléka Japánból, 11 százaléka pedig a Koreai Köztársaságból származott (Lankov, 2015). A segélyek felhasználásának az ellenőrzését a KNDK azonban lehetetlenné tette: még a koreai nyelvet ismerő koordinátorok beutazását is megtiltotta.

Az engagement politika kudarca

Vannak elemzők, akik az amerikai–észak-koreai kapcsolatok fénykorának, s egyben az *engagement* politika – vagyis a Phenjannal való párbeszédre törekvés – sikeressége igazolásának állítják be az 1994 és 2002 közötti időszakot (a KNDK ugyanis 2002-ben hivatalosan is felmondta az egyezményt). Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy akkoriban folytatódott viszont a Pakisztánnal már korábban kialakított haditechnológiai együttműködés, amelyet már a nukleáris területre is kiterjesztettek. Phenjan az atombomba előállításához szükséges urándúsító technológiát azokban az években vette át Iszlámábádtól (Albert, 2020). Ráadásul Észak-Korea tovább folytatta a ballisztikus-rakéta-programját is, és ez aggodalmat ébresztett az Egyesült Államokban. Számos kétoldalú tárgyalási fordulót is tartottak 1996 és 2000 között ez ügyben, az egyeztetések azonban eredménytelenül zárultak.

A fentiek fényében megállapítható, hogy a Clinton-adminisztráció engedékeny hozzáállása nem térült meg: a KNDK inkább továbbfejlesztette a katonai célú nukleáris képességeit, csakúgy, mint a ballisztikus rakétatechnikáját. A keretegyezmény megkötésével ráadásul Washington „szalonképessé” tette az észak-koreai rezsimet, amely ennek köszönhetően saját kényére-kedvére használhatta fel a nemzetközi segélyszállítmányokat (Lankov, 2015). Mivel magyarázható a Clinton-adminisztráció kontraproduktív engedékenysége? Hiszen Észak-Korea hadászati potenciálja egyáltalán nem indokolta, hogy ilyen puha feltételekkel kösse meg vele a kétoldalú megállapodást. A KNDK akkoriban még nem rendelkezett atombombával, miniatürizált atomtöltetet hordozó rakétával pedig még kevésbé – igen kezdetleges

szinten állt tehát a nukleáris és a ballisztikusrakéta-programja. Így nem jelentett érdemi fenyegetést sem regionális, sem globális szinten. A Dél-Koreával szembeni katonai fenyegetése is a konvencionális haderején alapult: a közös határ mentén már évtizedek óta jelentős tűzérseget állomásoztatott, amellyel a lőtávolságban fekvő fővárost, Szöült veszélyeztette. Az is érthetetlennek tűnik, hogy Washington miért nem szorgalmazta Phenjan visszalépését a NAÜ szervezetébe, pedig az feltehetőleg arra kényszerítette volna Észak-Koreát, hogy „visszaülleszkedjen” a nemzetközi rendszerbe.

Mindent egybevetve, véleményem szerint a hidegháborúból győztesként kikerült Amerika optimista hangulata és a konfliktusok békes rendezésében való túlzott bizakodás magyarázhatja nemcsak a Clinton-kormányzat engedékenységét, hanem azt is, hogy felvállalta az észak-koreai probléma bilaterális keretben történő kezelését. Erre erősített rá a dél-koreai kormányzatnak az a folytonos törekvése, hogy érdemben beindítsa a Korea-közi párbeszédet. Ezzel összefüggésben rendszerint az 1998–2008 közötti balközép kormánynak az Észak-Koreával kapcsolatos „napfénypolitikáját” szokták említeni, amely prioritásként kezelte a két Korea megbékélésének az előmozdítását. Valóban, abban az időszakban minden korábbinál jelentősebb közeledést értek el, ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy már a kilenvenes évek elején, az akkori konzervatív kormányok is komoly lépéseket tettek a Korea-közi párbeszéd fellendítése érdekében, tehát egyfajta folytonosságról beszélhetünk e téren.

De a Clinton-kormányzat KNDK-politikájának a végső értékelése még ennél is negatívabb, ugyanis precedenst teremtett arra, hogy Phenjan jutalmat kapjon a nemzetközi közösséget nyíltan provokáló magatartása felfüggesztéséért. Hiszen mi is történt? Észak-Korea 1993–1994-ben kiutasította a NAÜ ellenőreit, majd – fokozva a feszültséget – ki is lépett a szervezetből. Ekkor Washington – hogy mentse a menthetőt – belement a tárgyalásokba, amelyek végén egy Észak-Korea számára igencsak kedvező megállapodást kötöttek. E folyamatból aztán a KNDK le is vonta a neki megfelelő tanulságot: a nukleáris arzenál fejlesztése nemcsak védelmi célokat szolgálhat,

de a nukleáris eszkalációval való fenyegetés nyerő kártya lehet a tárgyalóasztalnál is (Lankov, 2015). Tulajdonképpen ezzel kezdődött az észak-koreai rezsim újfajta imázsépítése, amelynek során rátalált a kiszámíthatatlan és irracionális – s éppen ezért veszélyes – nukleáris állami szerepére. Ebből pedig egyenesen következett a későbbiek folyamán az atomsorompó-szerződés felmondása, majd a nemzetközi közösség normáinak az egyre nyíltabb semmibe vétele.

A hatoldalú tárgyalások

A Bush-adminisztráció, amely 2001-ben lépett hivatalba, nem osztotta az akkori dél-koreai kormány napfénypolitikájának az optimizmusában. A változást nem is George W. Bush elnök elhíresült, 2002 elején tartott évertékelő beszéde jelentette – amelyben Irak és Irán mellett a „gonosz tengelyéhez” sorolta Észak-Koreát is –, hanem az, amikor 2002 októberében az Egyesült Államok azzal az értesítéssel szembesítette a KNDK-t, hogy titokban nukleáris fegyverek előállításához is megfelelő urándúsítási programot folytat. Amikor erre nem kapott megnyugtató választ, Washington leállította a keretegyezményben kialakult gázolajszállítmányokat. Válaszul a KNDK felmondta a keretegyezményt, és 2003 januárjában kilépett az atomsorompó-szerződésből.

Az észak-koreai rezsim, akárcsak 1993–1994 folyamán, 2002–2003-ban is folyamatosan emelte a tétet, és a taktikáját ismét siker koronázta. Peking közvetítésével beindultak a tárgyalások Washington és Phenjan között. Az észak-koreai fél kijelentette – azaz első alkalommal ismerte be –, hogy rendelkezik nukleáris fegyverekkel, majd később hozzátette, hajlandóak a denuklearizációra, de „cserébe jelentős ellentételezést várnak” (Kerr, 2003). Ez a hozzáállás jellemzi Phenjant mind a mai napig: jutalmat vár azért, hogy felhagyjon a provokációkkal, és a békés egymás mellett élés normái szerint viselkedjen. Ez volt az előjátéka a hatoldalú tárgyalásoknak, amelyek 2003 augusztusában kezdődtek, az Egyesült Államok, Kína, Japán, Oroszország, a Koreai Köztársaság és a KNDK részvételével.

Nagyjából 2005 őszéig látszólag ígéretes mederben haladt a hatpárti tárgyalások folyamata, amikor is a KNDK még több kedvezményt próbált kialakítani, és amikor ez nem sikerült, kihátrált a tárgyalásokból, és ismét a feszültségnövelés taktikáját vetette be. Ez vezetett 2006 októberében az ország első kísérleti atomrobbantásához. Az ENSZ BT néhány nappal későbbi elítélő határozata szankciókat is életbe léptetett Észak-Koreával szemben, hogy megakadályozza a nukleáris és a ballisztikusrakéta-programja további fejlesztését. 2006 és 2017 között az ENSZ BT a KNDK ellen tizenegy, egyhangú döntéssel született szankciós határozatot fogadott el, közülük hatot a 2016–2017-es periódusban. A szankciókat minden esetben Phenjan provokációi – jellemzően kísérleti nukleáris robbantások – váltották ki. Bár a KNDK láthatóan egyre messzebb jutott a nukleáris arzenálja fejlesztésében – és egyre nagyobb hatóerejű atombombákat tesztelt –, a nemzetközi közösség továbbra is a szankciós politika fenntartásával próbálta megfékezni Phenjant. Az igazán szigorú, az észak-koreai gazdaságot valóban sújtó szankciós csomagokat azonban csak a válság legélesebb periódusában, 2016–2017-ben vezették be – erre a későbbiek folyamán még részletesen kitérek.

A hatoldalú tárgyalások időszaka a 2003 és 2009 közötti éveket ölelte fel; 2007-ben kétszer is adtak ki közös nyilatkozatot a felek, amelyben felvázolták Észak-Korea denuklearizációjának a menetét, és cserébe többek között a gázolajszállítmányok újraindítását helyezték kilátásba. Az egyezség azonban megbukott az ellenőrzési (verifikációs) szakasz során, ugyanis a KNDK ismét megakadályozta a nukleáris létesítményei szabályos ellenőrzését. Phenjan újra a feszültségnövelés taktikájához folyamodott, mint 2005–2006-ban. 2009 áprilisában ballisztikusrakéta-kilövést hajtott végre, amit az ENSZ BT a 2006-ban elfogadott szankciós határozat megsértéseként értékelte. A KNDK viszont emelte a tétet: kiutasította a nemzetközi ellenőroket, és végrehajtotta a második kísérleti atombomba-robbantását. Erre az ENSZ BT természetesen egy újabb elítélő határozattal és szankciókkal reagált. A Bush-kormányzat KNDK-politikájának az egyetlen lényeges pozitívuma, hogy az észak-koreai problémát multilaterális keretbe helyezte. Bár ez nem váltotta be azt a reményt,

hogy így erősebb diplomáciai nyomás alá helyezhető Észak-Korea, az fontos eredménynek tekinthető amerikai szempontból, hogy levette Washington válláról a Clinton-kormányzat által önként vállalt terhet.

A bilaterális kapcsolatok alakulása a 2000-es években

Az észak-koreai atomprogram azonban a hatpárti tárgyalások ideje alatt is folytatódott, és bár az ország láthatólag eljutott az atombomba előállításáig, a nukleáris arzenálja még messze volt attól, hogy komoly katonai fenyegetést jelentsen a térség államai számára. Korábban említettem, hogy a Koreai-félsziget kontextusában a KNDK konvencionális hadereje önmagában is jelentős kockázati tényező volt Szöul számára. Ez a veszély viszont számottevően csökkent a Korea-közi párbeszéd felfutását eredményező „napfénypolitika” időszakában, amely nagyjából egybeesett a hatpárti tárgyalásokkal. A két Korea közötti enyhülésnek politikai szempontból a leglátványosabb sikere a 2000-ben, majd 2007-ben tartott csúcstalálkozó volt.

Regionális szinten a KNDK és a Kínai Népköztársaság gazdasági kapcsolatainak a fokozatos erősödése volt tapasztalható. A kétoldalú kereskedelmi forgalmuk több mint háromszorosára emelkedett 2002 és 2008 között, ami azzal együtt is kiemelkedő, hogy viszonylag alacsony szintről indult ez a növekedés. A Korea-közi enyhülés és a hatpárti tárgyalások folyamata elősegítette a politikai közeledést Tokió és Phenjan között – bár hivatalos diplomáciai kapcsolat azóta sincs köztük. Koizumi Dzsunicisiró japán miniszterelnök kétszer is látogatott a KNDK-ba azzal a céllal, hogy elérje az észak-koreai ügynökök által a hetvenes-nyolcvanas években elrabolt tizenöt japán állampolgár hazaengedését. A 2002-es találkozón Kim Dzsongil észak-koreai vezető elismerte az emberrablás tényét, és végül 2004-ben öten hazatérhettek, a többiekről viszont azt állították a hatóságok, hogy már nem élnek. Japán azonban fenntartja azt a megalapozott vélelmét, hogy elrabolt állampolgárai tartózkodnak még a KNDK-ban, és időről időre a hazatérésük lehetővé tételét szorgalmazza (Boynton, 2015). Az emberrablások ügye a mai napig jelentős mértékben meghatározza a két ország viszonyát.

A hatpárti tárgyalások lezárulta után a KNDK vezetését nagymértékben lefoglalta az utódlás biztosítása, mivel Kim Dzsongil egészségügyi állapota rohamosan romlott, és a tapasztalatlan – s akkor még teljesen ismeretlen – fiát, Kim Dzsongunt fel kellett készíteni a hatalomátvételre. Akkoriban regionális szinten Phenjannak a Pekinggel való politikai kapcsolatai is jelentősen fejlődtek, és ismét felmerült, hogy a KNDK esetleg hajlandó lesz valamilyen formában átvenni a kínai modellt. Kim Dzsongil az élete utolsó két esztendejében (2010–2011-ben) négyszer tett hivatalos látogatást Pekingben – azaz éppen annyiszor, mint az azt megelőző másfél évtizedben (Wertz, 2019). Ehhez még hozzá kell tenni, hogy 2010-ben a Kína-barátnak tekintett Csang Szongthek – Kim Dzsongil húgának a férje – lett az ország második embere. A kereskedelmi forgalom 2008 és 2011 között megduplázódott (*North Korea in the World*, 2020), ami előrevetítette, hogy a KNDK-nak a kínai gazdaságtól való függése még tovább fog növekedni.

A 2009 elején hivatalba lépett Barack Obama adminisztrációjának az érdeme, hogy felismerte, az észak-koreai rezsim taktikája a provokáció–zsarolás–jutalom egymást követő szakaszainak a szintézisen alapszik. Washington újabb KNDK-politikája a „stratégiai türelem” elnevezést kapta, amely lényegében a kivárás taktikáját jelentette – azzal együtt, hogy egyértelművé tette, a „rossz viselkedésért” (*bad behaviour*) nem jár jutalom (Wertz, 2018). A labda az észak-koreai térfélen pattogott.

Az amerikai hozzáállás összhangban volt a „napfénypolitikával” szakító új, konzervatív dél-koreai kormánynak a KNDK-hoz viszonyulásával. A 2009. áprilisi, tehát már a második atomrobbantást követően Szöul és Washington egyaránt elzárkózott attól, hogy feltételek nélkül tárgyalóasztalhoz üljön Phenjannal, és a hatoldalú tárgyalások felélesztésének az utolsó reményét is elvette, amikor egy észak-koreai tengeralattjáró 2010 márciusában elsüllyesztette a Cheonan nevű dél-koreai hadihajót, s ezzel 46 tengerész halálát okozta. Miután a tragédiát követő vizsgálat egyértelműen kimutatta a KNDK felelősségét, Szöul saját szankciókat léptetett életbe Phenjannal szemben: többek között leállította az addig rendszeresen

küldött humanitárius segélyszállítmányokat, valamint leállította az Észak-Koreával való kereskedelmet. Bár a KNDK tagadta, hogy köze lett volna a hajó katasztrófájához, az a tény, hogy 8 hónap múlva a tűzérsege lőni a kezdte a két Korea tengeri határzónájában fekvő, de Dél-Koreához tartozó Jonpjong-szigetet (Yeonpyeong Island) – a támadás során négy ember vesztette életét –, jól mutatta, hogy Phenjan ismét a feszültségnövelés taktikájához folyamodott. A dél-koreai haderő viszonzta a tüzet, és ezzel a koreai háború óta a legjelentősebb fegyveres incidens zajlott le a Koreai-félszigeten. A két Korea viszonya sokéves mélypontra zuhant, de a 2016–2017-es válság bebizonyította, hogy a helyzet még tovább romolhat.

A Kim-Dzsongun-éra első szakasza

Az KNDK addigi diktátora, Kim Dzsongil 2011 decemberében elhunyt, és fia, a 27 éves Kim Dzsongun vette át az ország – vagy inkább az országa – irányítását. Egy rövid kockázatelemzés révén bemutatom, hogy milyen helyzetet örökölt az ifjú vezető, utána pedig kiderül, milyen politikai irányvonal mellett döntött.

A Koreai-félszigetet illetően továbbra is jelentős feszültség volt érzékelhető, az Egyesült Államok és Japán vonatkozásában pedig a diplomáciai kapcsolatok befagyásáról beszélhetünk. Komoly haladás mutatkozott viszont a KNDK és Kína között mind a politikai, mind a gazdasági együttműködés terén. A legfontosabb kérdés azonban az volt, miképpen haladjon az észak-koreai atomprogram, mivel – és ezzel Kim Dzsongunnak tisztában kellett lennie – az fogja meghatározni a KNDK-nak a régió országaival (és az Egyesült Államokkal) való viszonyát az elkövetkezendőkben. A későbbi fejlemények ismeretében megkockáztatható az a feltevés, hogy Kimet bizonyosan frusztrálta, hogy a 2009–2010-es provokációk – 1993–1994-től és 2005–2006-tól eltérően – nem hozták meg a várt eredményt.

Az észak-koreai vezetés folyamatosan arra hivatkozik, hogy az Egyesült Államok „ellenséges politikája” – és természetesen a Koreai Köztársaságnak mint „az USA bábjának” az asszisztálása – kényszerítette a nukleáris és a ballisztikusrakéta-programja továbbvitelére,

ezért „biztonsági garanciákat” követel az esetleges denuklearizációért cserébe. A biztonságpolitikai szakértők jelentős része vevő el is hiszi ezt az érvelést, és az észak-koreai atomprogramot a rezsim túlélése érdekében folytatott racionális politikának láttatják, amelynek célja a potenciális ellenség(ek) elrettentése a KNDK megtámadásától vagy a rezsimváltás erőltetésétől (Panda, 2020). Azonban, ha egy elfogulatlan pillantást vetünk a Kim Dzsongun hatalomra kerülésekor fennállt helyzetre, meg kell állapítanunk, hogy az azt megelőző két évtizedben egyetlen egyszer sem került veszélybe az ország biztonsága, sőt a diplomáciai tárgyalások több tucat fordulója zajlott akkoriban. A bipoláris világrend megszűnésére Észak-Korea akár a kínai modell átvételével – miképpen azt a Szovjetunió egykori szövetségese, a Vietnami Szocialista Köztársaság tette –, akár kubai módra, a „szocializmus” továbbépítésével reagálhatott volna – hiszen Havanna sem a tömegpusztító fegyverek fejlesztésével akarta megőrizni a szuverenitását.

Abból, hogy a megszokott észak-koreai taktika legutóbb nem hozta meg a várt eredményt, Kim Dzsongun nem azt a következtetést vontta le, hogy az értelmes kompromisszumkeresés irányába kellene váltania, hanem amellet döntött, hogy apja politikáját folytatja, csak még radikálisabb formában. Ezt tükrözte, hogy fél évvel a hatalomra kerülése után, 2012 májusában, alkotmánymódosítást rendelt el: „nukleáris hatalommá” nyilvánították Észak-Koreát. Ez nyílt üzenet volt a nemzetközi közösség felé, hogy Phenjan elvárja az atomhatalomként való elismerését. 2012 decemberében az országnak sikerült műholdat állítania Föld körüli pályára, és mivel a kilövés technológiája ballisztikus rakétákra is alkalmazható, az ENSZ BT a szankciók szigorításáról hozott határozatot. Nem sokkal később a KNDK újabb kísérleti atomrobbantást hajtott végre, amelyet újabb szankciós határozat követett. A 1. ábra jól mutatja, hogy 2014-ben és 2015-ben Kim Dzsongun begyűjtötte a rakétákat – képletesen és szó szerint is. Abban a két évben annyi ballisztikus rakétát lőttek ki, mint az előző öt év alatt összesen. De úgy is fogalmazhatunk, hogy Kim Dzsongun első négy éve alatt több rakétateszt történt, mint apja uralkodásának tizenhét esztendeje alatt. A nukleáris kapacitás és a ballisztikus rakéták egyidejű intenzív

fejlesztése azt célozta, hogy a KNDK ne csak papíron, de a valóságban is atomhatalommá váljon.

1. ábra¹
Észak-Korea rakétakísérletei 1984-től

A 2013. februári atomrobbantást követően világossá vált, hogy Kim Dzsongun teljes gőzzel halad a célja felé, és az már Pekinget is nyugtalansággal töltötte el, hogy nem látszott, meddig akar elmenni az ifjú diktátor. Egy Kínában rendezett éves regionális üzleti fórumon Hszi Csin-ping elnök – láthatólag a Koreai-félszigetre utalva – kijelentette, „nem szabad engedni, hogy bárki is káoszba taszítson egy térséget vagy akár az egész világot pusztán önös előnye érvényesítése érdekében” (Perlez és Sang-hun, 2013). Azonban Kim Dzsongun a hatalma

¹ *MissileThreat*, 2020.

vélt erősítése érdekében még Pekinggel is kész lett volna összerúgni a port, és decemberben leváltotta, majd kivégeztette az addigi második embert, a közismerten Kína-barát Csang Szongtheket.

Nem véletlen, hogy a következő két évben Phenjan Moszkva felé fordult. A nyolevanas évek közepe óta nem zajlott annyi és olyan magas szintű kétoldalú látogatás, mint 2014–2015-ben. Orosz részről Észak-Koreába látogatott az Oroszország távol-keleti területei fejlesztéséért felelős miniszter, egy elnöki tanácsadó, továbbá három régió kormányzója is (Lankov, 2020); észak-koreai részről is hasonló szintű vezetők utaztak Moszkvába. A két ország kapcsolatainak a fejlesztése beleillett Vlagyimir Putyin elnök 2012-ben meghirdetett új keleti politikájának a célkitűzéseibe, amelyek között hangsúlyosan szerepelt a kelet-ázsiai országokkal való együttműködés bővítése. Már Kim Dzsongun látogatását is tervbe vették, azonban minden bizonnyal kiderült számára, hogy Oroszország nem képes azt a gazdasági szerepet betölteni, amely a KNDK túléléséhez szükséges, ezért az észak-koreai vezető nem tartotta érdemesnek, hogy Moszkvába utazzon.

Kim Dzsongun nagy játszámája

Mindezek után az észak-koreai diktátor élete nagy játszámájába kezdett: 2016 januárjában elrendelte a negyedik atombomba-kísérlet végrehajtását, egy hónappal később pedig ballisztikus rakéták kilövéséhez alkalmazott technológiával műholdat bocsátottak fel. Az ENSZ BT a szankciók szigorításával reagált a korábbi határozatokat sértő akciókra. A KNDK egy év alatt annyi rakétakilövést hajtott végre, mint 1994 és 2007 között összesen, szeptemberben pedig újabb atombombát robbantottak – először fordult elő, hogy két nukleáris tesztet végeztek egy év alatt.

Az atomprogram minden korábbi mértéket felülmúló felpörgetése a nemzetközi közösséget is keményebb ellenlépésekre sarkallta. Az ötödik nukleáris kísérleti robbantást követően az ENSZ BT jelentősen kiterjesztette a szankciós politikája hatókörét. Míg a korábbi határozatai elsődlegesen az észak-koreai nukleáris arzenál fejlesztésének a

megakadályozását tűzték célul – tegyük hozzá: eredménytelenül –, addig a 2016 novemberében elfogadott 2321-es számú határozat a KNDK egész gazdaságát helyezte nyomás alá, és korlátozta az ország legfőbb exportcikke, a szén kivitelét, valamint megtiltotta számos ásványkies, köztük a réz, a nikkell, az ezüst és a cink Észak-Koreának történő eladását. Tulajdonképpen a koncepció változott meg. 2006 és 2016 között a nemzetközi közösség abban bízott, hogy amennyiben sikerül az atomprogram folytatásához szükséges eszközök és technológiák beszerzését megakadályozni, akkor a KNDK nagyobb hajlandóságot mutat majd a denuklearizáció elfogadására. A korlátozások hatástalansága nyomán felismerték, hogy kifejezetten gazdasági jellegű szankciókra van szükség, és kizárólag a KNDK anyagi és pénzügyi forrásainak az elapasztásával lehet hathatós nyomást gyakorolni az észak-koreai vezetésre.

A Cheonan elsüllyesztése óta mélyponton lévő Korea-közi kapcsolatok 2016 folyamán tovább romlottak. Szöul minden gazdasági-kereskedelmi relációt megszakított Phenjannal, mielőtt még a nemzetközi közösség a gazdasági nyomás eszközéhez folyamodott volna. Miután a KNDK lényegében minden szálát elvágott maga és a Koreai Köztársaság között, és a Kínával való viszonya is komoly feszültséggel volt terhes, Peking és Szöul együttműködése virágzásnak indult. 2014-ben Kína lett Dél-Korea első számú kereskedelmi partnere; abban az évben megkötötték a szabadkereskedelmi megállapodást is, amely a következő évben lépett életbe. Az Egyesült Államok és Dél-Korea védelmi szövetsége okán Washington már évek óta azt javasolta, hogy – tekintettel az észak-koreai nukleáris és rakéta program jelentette fenyegetésre – a Koreai Köztársaság területére is terjesszék ki az amerikai THAAD rakétavédelmi rendszert. Szöul mindig kitért a felvetés elől, mivel nem akarta kockáztatni a Pekinggel kialakított szívélyes viszonyt. A pekingi vezetés ugyanis attól tartott, hogy a THAAD radarrendszere révén az amerikai hadsereg „betekintést” nyerne Kína területére is. Azonban a 2016-ban kirobbant és egyre fokozódó észak-koreai válság arról győzte meg a szöuli kormányzatot, hogy az ország első számú külpolitikai prioritása, hogy megvédjé magát Phenjantól.

A helyzetértékelésük megváltozása után beleegyeztek a THAAD dél-koreai területre való telepítésébe, és erről 2016 júliusában közös nyilatkozatot adtak ki az amerikai partnerükkel. Ezzel a húzással Szöul nemcsak a Pekinggel, de a Moszkvával való konfliktust is vállalta.

Bár a KNDK „mindössze” zsarolni próbálta a nemzetközi közöséget a provokációival, és végső soron „jutalmat” akart kicsikarni a nukleáris, illetve a rakétatesztek leállításáért cserébe, a szándéka ellenére megbolygatta a regionális erőegyensúlyt is azzal, hogy közvetve konfliktust okozott Kína és Dél-Korea között. Pekingben pedig további aggodalmat keltett a Szöul és Tokió közötti közeledés, mivel az előrevetítette a Kína számára legkevésbé kedvező forgatókönyvet: egy amerikai–japán–dél-koreai hármas védelmi szövetség megvalósulását.

2017 elején azonban három olyan esemény is történt, amely a válság újabb fordulatához vezetett:

- Januárban hivatalba lépett Donald Trump amerikai elnök, akitől a KNDK-val szembeni amerikai politika keményedésére számítottak.
- Bár a dél-koreai elnökválasztásra csak májusban került sor, már az év elejére egyértelművé vált a konzervatív kormány bukása, hiszen Pak Kunhje elnök asszonyt a korrupciós botrányai miatt 2016 decemberében alkotmányos vádemelés útján elmozdították a hivatalából. Az ellenzék hozzáállására tekintettel biztosra lehetett venni, hogy az új kormány nem törekszik majd a Japánnal való szorosabb együttműködésre.
- Februárban Kim Dzsongun újabb egyéni akcióval hívta fel magára a világ figyelmét, ugyanis meggyilkoltatta a féltestvérét. A Kuala Lumpur-i repülőtéren idegméreggel likvidált Kim Dzsongnam több mint tíz évvel volt idősebb Kim Dzsongunnál, így sokáig abban reménykedhetett, hogy apja, Kim Dzsongil nyomdokaiba léphet; ám kegyvesztett lett, s Makaóba távozott. Az, hogy Peking a gyilkosság után néhány nappal bejelentette, az év hátralevő részében nem importál több szénét Észak-Koreából, megerősíti azt a feltételezést, hogy Kim Dzsongnam

baráti viszonyt ápolt a kínai vezetéssel (és ezért is élt éppen Makaóban mintegy tizenöt évet).

Ilyen előzmények után került sor 2017 áprilisában Donald Trump amerikai és Hszi Csin-ping kínai elnök első csúcstalálkozására. Bár az országaik közötti kereskedelmi vita állt a megbeszélésük fókuszában – amellyel kapcsolatban a kínai fél ígéretet tett az Amerikából érkező importjuk növelésére –, az észak-koreai probléma is fontos témaként szerepelt a napirendjükön. Addigra már teljesen elmérgesedett a Peking és Phenjan közötti viszony, Trump pedig úgy vélte, mindenképp határozottságot és keménységet kell mutatni a KNDK folyamatos provokációival szemben. A találkozó után két héttel a Trump-kormányzat illetékesei az új KNDK-politika lényegét a „maximális nyomásgyakorlás és tárgyalási opció” (*maximum pressure and engagement*) fenntartásában jelölték meg. A hangsúlyt a Phenjanra kifejtendő nyomás növelésére fektették, amit Peking közreműködésével terveztek elérni. Megerősítették, hogy kizárólag Észak-Korea denuklearizációja szerepelhet az esetleges tárgyalások céljaként, és szó sem lehet az atomarzenálja csökkentéséért cserébe a fegyverzetellenőrzési megállapodásnak vagy a KNDK nukleáris hatalomként való elismerésének a felajánlásáról.

Kim Dzsongun nagyapja, Kim Ir Szen a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság közötti óvatos lavírozás révén sikerrel stabilizálta a hatalmát, apja, Kim Dzsongil pedig az észak-koreai atomprogram ütőkártyáját használta fel mesteri módon a diplomáciában, és vigyázott arra, hogy a fenyegetések ne idegenítsék el teljesen a tárgyalópartnereit. Élete végén valószínűleg a megerősödött Kínával való szoros szövetségben látta az észak-koreai rezsím fenntartásának a biztosítékát, bár elképzelhető, hogy a Pekinghez való közeledés csupán pillanatnyi taktika volt az utódlás zökkenőmentes biztosítása érdekében. Felmenőitől eltérően, Kim Dzsongun nemzetközileg teljesen izolálta az országát, és egyszerre hangolta maga ellen Kínát és Amerikát. 2017 közepén úgy vélte, mindezek ellenére tovább kell emelni a tétet, és a teljesen kifejlesztett nukleáris arzenáljával kész tények elé állítani a régió nagyhatalmait.

A KNDK 2017 júliusában interkontinentális ballisztikus rakéta kilövésével provokálta a nemzetközi közösséget. Ezt a szakértők úgy értékelték, hogy Észak-Korea áttörést ért el a ballisztikusrakéta-fejlesztési programjában, mivel az interkontinentális rakéták hatótávolsága jóval meghaladja a „sima” ballisztikus rakétákét, és akár az amerikai kontinenst is elérhetik. Erre válaszul az ENSZ BT a 2371-es számú határozatában teljes tilalom alá helyezte a szén, a vas/vasérc, az ólom/ólomérc, valamint a tenger gyümölcsei (*seafood*) Észak-Koreából való importját – ez a szankciós csomag már valóban komolyan érintette a KNDK gazdaságának a működését.

Kim Dzsongun azonban tovább növelte a feszültséget a 2017 szeptemberében végrehajtott, minden addiginál nagyságrendekkel nagyobb hatóerejű nukleáris robbantással, amelyre a szankciók további szigorításával reagált a nemzetközi közösség: a 2375-ös BT-határozat teljesen letiltotta a földgázexportot, valamint az észak-koreai textilárúk importját, ezenkívül évi kétmillió hordóban korlátozta a kőolajfinomítás révén keletkezett termékek Észak-Koreába történő kivitelét.

Novemberben a KNDK mégis újabb interkontinentális ballisztikus rakétát lőtt ki, amely ráadásul Japántól mindössze 210 kilométerre csapódott a tengerbe, s ezzel megsértette a szigetország exkluzív gazdasági zónáját. Az ENSZ BT válaszul egy minden korábbinál szigorúbb szankciós csomagot fogadott el december végén. A 2397-es határozat kétmillióról 500 ezer hordónyira csökkentette az Észak-Koreába exportálható finomított kőolajtermékek mennyiségét, megtiltotta a gépipari és közlekedési eszközök exportját, valamint kötelezte az ENSZ tagállamait, hogy azonnali hatállyal – de legkésőbb két éven belül – számolják fel az észak-koreai vendégmunkások foglalkoztatását. A munkaerő „exportálása” jelentős bevételi forrást jelentett Phenjan számára, tehát az elapasztása érzékenyen érintette a rezsimit. A nemzetközi közösség elszántságát mutatta, hogy a határozat előírta a kőolajalapú import további csökkentését, amennyiben a KNDK újabb nukleáris tesztet vagy interkontinentális ballisztikusrakéta-kilövést hajtana végre (Mezei, 2021).

2017 folyamán Trump elnöknek – bár a kezdeményező szerepet vállalva – lényegében multilaterális keretben sikerült megvalósítania a KNDK-val szembeni gazdasági és diplomáciai nyomásgyakorlás fokozását. Ehhez Peking és Tokió támogatását is meg tudta szerezni: kihasználta az amerikai és a japán közvélemény növekvő fenyegetettségérzetét, valamint a kínai vezetésnek az amiatti elégedetlenségét, hogy Kim Dzsongun fontos kérdésekben éveken át nem volt tekintettel Peking szempontjaira. A Phenjannal rendszerint elnézőbb Moszkva és a Korea-közi párbeszédet elvben szorgalmazó új szöuli vezetés sem tehetett mást, mint beállt a KNDK elleni kemény szankciós politika mögé.

Ugyanakkor Oroszországnak a KNDK-politikáján nem módosítottak alapvetően annak nukleáris provokációi és a nemzetközi közösség által adott, minden korábbinál határozottabb ellenlépései. Egy kettősség befolyásolja inkább az orosz álláspontot. Egyfelől az a tény, hogy a KNDK nyíltan dacol a nemzetközi közösségnek a nukleáris nonprolifерációt szabályozó szerződéseivel (az atomsorompó- és az atomcsend-egyezménnyel), valamint az e célt szolgáló szervezettel (a Nemzetközi Atomenergia-ügynökséggel), egyértelműen sérti Moszkva érdekeit (Lankov, 2020). Ugyanis a 191 ország által aláírt atomsorompó-egyezmény (*United Nations Office for Disarmament Affairs*, 2020) meghatározza, hogy csupán öt állam – amelyek közül az egyik Oroszország – rendelkezhet atomfegyverekkel, s a többi csatlakozott ország lemond erről a lehetőségről. Ez a helyzet jelentős stratégiai és politikai előnyt biztosít az „ötöknek” (az Amerikai Egyesült Államok, Kína, Oroszország, Egyesült Királyság, Franciaország), és ezt ássa alá az észak-koreai atomprogram. Másfelől viszont a status quónak és a Koreai-félsziget stabilitásának a megőrzése olyan alapvető orosz érdek, amely felülírja a KNDK nukleáris ambíciói okozta érdeksérelmét. Ez a kettősség ad magyarázatot Moszkvának az észak-koreai nukleáris és ballisztikus programmal kapcsolatos állásfoglalására: míg minden alkalommal elítéli Phenjan erődemonstrációnak szánt kísérleti atomrobbantását, és megszavazza az ENSZ BT-nek a KNDK-val szemben hozott szankcióit, ugyanakkor megértőnek

mutatkozik az Észak-Korea által hangoztatott biztonsági aggodalmak iránt, és diplomáciai megoldást sürget a helyzet rendezésére, lehetőleg a hatpárti tárgyalások keretében a felélesztésével.

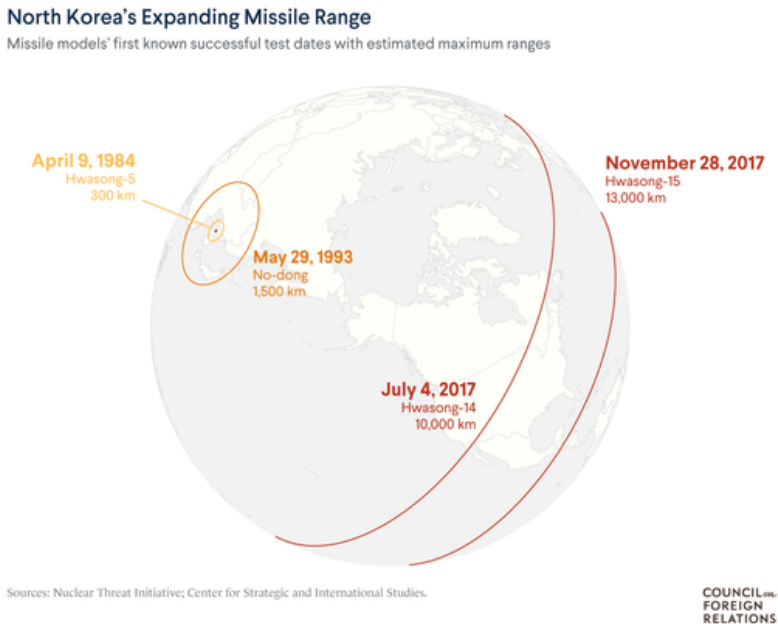
A KNDK nukleáris és rakéta-programja

Ennél a pontnál érdemes röviden áttekinteni, hogy meddig is jutott el a KNDK nukleáris és ballisztikusrakéta-programja 2017 végéig. Míg az 1990-es és 2000-es években Észak-Korea titokban jelentős együttműködést folytatott különböző országokkal – elsősorban Pakisztánal – mind a nukleáris technológia, mind a rakétatechnika fejlesztése terén, addig az újabb évtizedben Kim Dzsongun alapvetően önerőre támaszkodva oldotta meg a nukleáris arzenál erősítését. Ez kizárólag úgy volt lehetséges, hogy a KNDK-nak rengeteg tesztet kellett végeznie, mivel az azokból leszűrt tanulságok segítettek továbbfejleszteni a nukleáris bombáit és a ballisztikus rakétáit. Ezért is hajtatott végre Kim Dzsongun az elődjénél számottevően több nukleáris kísérleti robbantást, illetve rakétatesztet: 2011–2017 között négy atombombát robbantottak, Kim Dzsongil alatt összesen csupán kettőt; az említett időszakban 100 ballisztikus rakétát lőttek ki, míg apja idejében – 17 év alatt – 46-ot teszteltek.

Hatékony nukleáris fegyverzetről akkor beszélhetünk, ha a ballisztikus rakétára illeszthető miniatürizált atomtöltet viszonylagos pontossággal eljuttatható a célpontig. A kétezres években Észak-Korea már rendelkezett atombombával, továbbá rövid és közép-hatótávolságú rakétákkal, de nem fejlesztette még ki a töltet miniatürizálásának a technikáját, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy a ballisztikus rakéták segítségével célba juttassa az atombombát. Egy 2017 augusztusában megszelleztetett amerikai hírszerzői jelentés szerint a KNDK akkor már a birtokában volt interkontinentális ballisztikus rakétára is illeszthető miniatürizált atomtölteteknek (Nikitin, 2021). Mint korábban már említettem, egy interkontinentális rakétával elvileg az Egyesült Államok szárazföldi területe is elérhető. Ugyanakkor ilyen nagy távolságra csak akkor képes, ha elhagyja a Föld légkörét, majd

a célpont előtt visszatér oda. A folyamatban a visszatérés (*re-entry*) a kulcsmozzanat: ugyanis az eddig tesztelt észak-koreai interkontinentális rakéták sorra szétesetek, amikor újra beléptek az atmoszférába. Amíg a KNDK nem talál megoldást erre a problémára, addig az atomrakétái nem jelentenek tényleges fenyegetést az amerikai szárazföldre. Összegezve kijelenthető tehát, hogy bár jelentős mértékben előrehaladt az észak-koreai atomprogram Kim Dzsongun első hat éve során, az ország még megközelítőleg sem tekinthető az Egyesült Államokkal egyenrangú nukleáris hatalomnak. Ez a jelenre vonatkozóan is igaz, mivel a KNDK 2017 óta nem tesztelt interkontinentális rakétát, így azt feltételezhetjük, hogy az elmúlt három és fél évben nem volt módja érdemben fejleszteni a rakétatechnikáját.

2. ábra²
Az észak-koreai rakéták hatótávolsága

2 Albert, 2020.

Mosolyoffenzíva

Nehéz másképp értelmezni Kim Dzsongun magatartásának a 2018 eleji változását, mint hogy belátta, önmagában erődemonstrációval – vagyis a nukleáris arzenálja provokációkkal egybekötött fejlesztésével – nem tud engedményeket kicsikarni a nemzetközi közösségből. Minden bizonnyal úgy ítélte meg, ahogyan Niccolò Macchiavelli javasolta a fejedelemnek: egyszerre kell követni az oroszánt és a rókát, azaz az erő mellett szükséges a ravaszságot is bevetni. Felismerhette, hogy két tényező is a malmára hajthatja a vizet. Egyrészt tisztában lehetett azzal, hogy a Szöulban ismét kormányra került balközép politikai erő mindent elkövet majd a két Korea közeledésének az előmozdítása érdekében, így közvetítenének Washington és Phenjan között is. Másrészt arra bázírozhatott, hogy ha lesz olyan amerikai elnök, aki formabontó módon áll majd Észak-Korea kérdéséhez, akkor az Donald Trump lesz, így – Dél-Korea támogató közreműködésével – érdemes tenni vele egy próbát. Arra számított, ha megnyeri magának Trump elnököt, akkor a nemzetközi színtéren is a számára kedvező irányba fordulnak majd a dolgok.

E két körülmény indíthatta Kim Dzsongunt a diplomáciai mosolyoffenzíva megindítására, és ugyanakkor elérkezettnek látta az időt arra is, hogy helyreállítsa a baráti viszonyt Kínával. Ezért mielőtt találkozott volna a dél-koreai partnerével, Mun Dzsein elnökkel, 2018 márciusában nem hivatalos látogatást tett Pekingben Hszi Csin-ping elnöknél. Hatalomra jutása óta ez volt az első külföldi útja, és a látogatás nem hivatalos jellege az észak-koreai vezető proaktív gesztusát valószínűsíti. A pekingi vizit nyomán tulajdonképpen egy informális multilaterális keretben folytatódott a Koreai-félsziget problémáinak a tárgyalásos úton való rendezése. Szöul folyamatosan Washingtonnal egyeztetett a diplomáciai lépésekről, Phenjan pedig Peking egyetértésével nyitott a Fehér Ház felé. Mindeközben a két Korea közti párbeszéd is beindult, és látványosan csökkent a feszültség a félszigeten. Végső soron bejött Kim Dzsongun számítása, hiszen Donald Trump hajlandónak mutatkozott arra, amire korábban egyetlen amerikai elnök sem: kész volt tárgyalóasztalhoz ülni Észak-Korea első emberével.

Trump elnök elképzelése, hogy a megszokott, alulról felfelé építő tárgyalási módszer helyett a *top-down* megközelítést választotta, nem volt teljesen észszerűtlen. Számos szakértő vélekedése szerint a korábbi tárgyalásokat jelentősen megnehezítette, hogy alsóbb vagy középszinten az észak-koreai tárgyalók nem rendelkeztek megfelelő mandátummal ahhoz, hogy megállapodjanak a vitás kérdésekről. Ehhez hozzátartozott, hogy időről időre újranyitottak már lezártnak tekintett kérdéseket. Trump elnök tehát joggal gondolhatta, hogy legfelső szinten kell megegyezésre jutni ahhoz, hogy a végrehajtás ne fusson zátonyra a részletkérdések körüli nézeteltérések miatt.

A két csúcstalálkozó – Szingapúr, 2018. június, illetve Hanoi, 2019. február – nem érte el a várt eredményt, és sokan kritizálták az amerikai kormányzatot, amiért nem volt hajlandó elfogadni a KNDK-nak a „lépésről lépésre” haladásra vonatkozó javaslatát. Kim Dzsongun többször kifejtette, hogy miután Phenjan tesz egy lépést a denuklearizáció felé – például önkéntes moratóriumot vállal a nukleáris és a rakétatesztekre –, Washingtonon a sor, hogy viszonzza a gesztust. Azonban a csúcstalálkozók részletes elemzéséből kiderült (Panda, 2020), hogy a fő problémát az jelentette, hogy a KNDK egész egyszerűen nem ismerte el a titkos nukleáris telephelyei létezését, és egyúttal nemcsak azok felszámolását, hanem a róluk való tárgyalást is megtagadta. Az észak-koreai pártlap olyan fikciónak nevezte a titkos nukleáris létesítmények felemlegetését, amelynek egyetlen célja a diplomáciai megbeszélések kisiklatása. Nyilvánvaló, hogy lehetetlen érdemi megállapodást elérni a Koreai-félsziget denuklearizációjáról, ha az egyik fél egész egyszerűen nem hajlandó tárgyalni az általa titokban tartott nukleáris létesítmények sorsáról. Ráadásul Kim Dzsongun egyre türelmetlenebb lett, végül megsértődött, amiért az amerikai fél nem dőlt be az általa előadott színjátéknak. 2019 őszére teljesen holtpontra jutottak az egyeztetések, és a 2020-as újravesztésében az észak-koreai vezető már arról beszélt, hogy a KNDK nem folytatja az egyoldalú enyhülést, és többé nem tartja magát a nukleáris tesztek és ballisztikusrakéta-kilövések moratóriumához.

Ha mérlegre tesszük Trump elnöknek az észak-koreai válság megoldására tett erőfeszítéseit, akkor összességében pozitívan kell értékelnünk azokat. 2017 folyamán, elődjéhez hasonlóan, nem engedett a zsarolásnak, és a nyomásgyakorlás növelésével adekvát választ adott a KNDK atomprogramjának a felpörgetésére. Amikor 2018-ban Kim Dzsongun felfüggesztette a provokációit, Trump nem „jutalmazta” azt egyből, ugyanakkor komoly gesztust tett azzal, hogy beleegyezett a csúcstalálkozóba, amivel a tartós és érdemi megállapodás lehetőségét kínálta fel az észak-koreai vezetőknek. Bár Trump *top-down* tárgyalási módszere nem hozta meg a várt eredményt, a kísérlete annyiban sikeresnek tekinthető, hogy bebizonyította, Észak-Korea csupán partnerei megtévesztése céljából tesz úgy, mintha kész volna a denuklearizációra, valójában nem hajlandó felszámolni a nukleáris arzenálját. Kim Dzsongun valódi engedményeket akart – többek között a gazdasági szankciók visszavonását – a látszatintézkedésekért vagy a bármikor visszafordítható lépésekért (mint a Punggye-ri nukleáris kísérleti telep bezárása) cserébe. Trump elnök Kim Dzsongunnal folytatott *engagement*-je világosan megmutatta, hogy az észak-koreai oldalon a legfelső szinten hiányzik a tartós rendezésre irányuló politikai akarat.

Észak-Korea és a koronavírus

A 2020 elején világméretűvé vált koronavírus-járvány várhatóan hatást gyakorol mind a KNDK atomprogramjának folytatására, mind Kim Dzsongun esetleges tárgyalási hajlandóságára. A pandémia ártérjedésétől való félelmében az észak-koreai vezetés 2020 februárjában lezáratta az ország Kínával, illetve Oroszországgal közös határait, ami becslések szerint 80 százalékos visszaesést okozott a külkereskedelmi forgalmában. A határzárral, amely magában foglalja a vasúti és a légi forgalom leállítását is, Kim Dzsongun drasztikusabban izolálta hazáját, mint minden eddig azzal szemben hozott szankciós intézkedés (Cha 2021). Az észak-koreai állampárt idén januárban

tartott 8. kongresszusán (Go, 2021) elhangzottak csak megerősítettek, hogy Kim Dzsongun továbbra is fenntartja az izolációs politikát. Az ott ismertetett új ötéves terv a gazdasági centralizációhoz való visszatérést és a piaci mozgások visszafogását helyezte a középpontba. Észak-Koreának nincsenek tartalékai, tehát mindez felveti a gazdasági összeomlás lehetőségét. Ez azonban nem feltétlenül jelenti egyben a rezsim összeomlását is, hiszen a KNDK a kilencvenes évek közepén átvészelt már egy többszázezer ember halálát okozó éhínségbe torkolló gazdasági válságot. Nem lehet kétségünk afelől, hogy Kim Dzsongun is kész lenne ezt az árat megfizetni a rezsim és a Kim-dinasztia túlélése érdekében. Feltételezhető, hogy a gazdasági visszaesés valamilyen mértékben mégiscsak lassítja majd a nukleáris és a rakéta program folytatását. Ami pedig Phenjannak a diplomáciai egyeztetésekre való készségét illeti, önmagában a szankciók enyhítésének az ígérete még nem valószínű, hogy tárgyalóasztalhoz ülteti Kim Dzsongunt, mivel annak nem lenne számottevő hozadéka a már bevezetett, szinte teljes „önizoláció” miatt.

Kilátások

Joe Biden a 2021 elején történt hivatalba lépését követően nem sokkal bejelentette, hogy felülvizsgálja az USA Észak-Koreára vonatkozó politikáját. Ez április végén be is fejeződött, ám nem részletezték az új politika tartalmát; a hivatalos bejelentés megmaradt annál az általánosításnál, hogy az egyfajta arany középútként a Barack Obama elnök fémjelezte passzív „stratégiai türelem” (kivárás) és a Donald Trumpot jellemző személyes és túlságosan előreszaladó elnöki szerepvállalás között helyezkedik el (Einhorn, 2021). Megállapítható, hogy 2021 első félévében érdemi fejlemény nem történt, és bár a hivatalos retorika nem ezt sugallja, az új kormányzat KNDK-politikája egyre jobban emlékeztet az Obama-időszak kivárásra játszó stratégiájára. A közeljövőben nem is várható változás, hiszen az észak-koreai „térfelel” Kim Dzsongun figyelme és energiája a növekvő gazdasági nehézségek leküzdésére összpontosul. A jelenlegi csendes patthelyzet – amikor is

Phenjan nem provokál, Washington pedig „békén hagyja” – láthatólag megfelel a régióban Kínának, Oroszországnak és, pragmatikus módon, Japánnak is. Egyedül Mun Dzsein dél-koreai elnök értékeli majd kudarcnak a saját politikai céljai szempontjából, ha ez az év sem hoz előremozdulást a Korea-közi párbeszédben, valamint a KNDK és a nemzetközi közösség kapcsolatában.

Irodalomjegyzék

- Albert, Eleanor (2020). North Korea's Military Capabilities. *Council on Foreign Relations*. A letöltés ideje: 2021. május 12. <https://www.cfr.org/backgrounder/north-koreas-military-capabilities>.
- Boynton, Robert S. (2015). North Korea's Abduction Project. *The New Yorker*. A letöltés ideje: 2021. május 5. <https://www.newyorker.com/news/news-desk/north-koreas-abduction-project>.
- Cha, Victor (2021). Covid Helped Isolate North Korea in a Way Sanctions Never Could. So What Happens Now? *NBC*. A letöltés ideje: 2021. április 20. <https://www.nbcnews.com/think/opinion/covid-helped-isolate-north-korea-way-sanctions-never-could-so-ncna1257143>.
- Csoma Mózes (2018). A Koreai-félszigeten tapasztalható enyhülés háttere. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések*, 10. A letöltés ideje: 2021. június 15. http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_2018_10.pdf.
- Csoma Mózes (2021). *Korea története* (bővített kiadás). Budapest: Antall József Tudásközpont.
- Einhorn, Robert (2021). The Rollout of the Biden Administration's North Korea Policy Review Leaves Unanswered Questions. *Brookings Institute*. A letöltés ideje: 2021. június 18. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/05/04/the-rollout-of-the-biden-administrations-north-korea-policy-review-leaves-unanswered-questions/>.
- French, Paul (2005). *North Korea: The Paranoid Peninsula*. London: Zed Books.
- Go Myong-Hyun (2021). North Korea's New Byungjin: Nuclear Development and Economic Retrenchment. *The Asan Institute for Policy Studies*. A letöltés ideje: 2021. április 30. <https://en.asaninst.org/contents/north-koreas-new-byungjin-nuclear-development-and-economic-retrenchment/>.

- Kerr, Paul (2003). North Korea, U.S. Meet; Pyongyang Said to Claim Nukes. *Arms Control Association*. A letöltés ideje: 2021. április 25. <https://www.armscontrol.org/act/2003-05/news/north-korea-us-meet-pyongyang-said-claim-nukes>.
- Lankov, Andrei (2015). *The Real North Korea: Life and Politics in the Failed Stalinist Utopia*. Oxford: Oxford University Press.
- Lankov, Andrei (2020). Behind the Hype: Russia's Stance on North Korea. *Carnegie Moscow Center*. A letöltés ideje: 2021. május 3. <https://carnegie.ru/commentary/82892>.
- Lee, Inyeop (2018). North Korean Nuclear Crises. In: *Politics in North and South Korea: Political Development, Economy, and Foreign Relations*. London: Routledge. 151–169. o.
- Mezei Tibor (2021). Az ENSZ-szankciók hatása a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságra. *KKI-elemzések* 16. A letöltés ideje: 2021. május 10. https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/04/KE_2021_12_UN_KNDK_ENSZ_szankciok_hatasa_MT.pdf.
- MissileThreat* (2020). North Korean Missile Launches & Nuclear Tests: 1984–Present. A letöltés ideje: 2021. július 20. <https://missilethreat.csis.org/north-korea-missile-launches-1984-present/>.
- Nikitin, Mary Beth D. (2021). North Korea's Nuclear Weapons and Missile Program. *Federation of American Scientists*. A letöltés ideje: 2021. április 29. <https://fas.org/sgp/crs/nuke/IF10472.pdf>.
- North Korea in the World* (2020). China–DPRK Merchandise Trade Volume. A letöltés ideje: 2021. április 22. <https://www.northkoreaintheworld.org/china-dprk-total-trade>.
- NTI* (2018). North Korea. A letöltés ideje: 2021. május 10. <https://www.nti.org/learn/countries/north-korea/nuclear/>.
- Panda, Ankit (2020). *Kim Jong Un and the Bomb: Survival and Deterrence in North Korea*. London: Hurst and Co.
- Perlez, Jane és Sang-hun, Choe (2013). China Hints at Limits to North Korea Action. *The New York Times*. A letöltés ideje: 2021. április 22. <https://www.nytimes.com/2013/04/08/world/asia/from-china-a-call-to-avoid-chaos-for-selfish-gain.html>.
- United Nations Office for Disarmament Affairs* (2020). Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. A letöltés ideje: 2021. május 3. <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/>.

-
- Wertz, Daniel (2018). The U.S., North Korea, and Nuclear Diplomacy. *National Committee on North Korea*. A letöltés ideje: 2021. április 30. <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/history-u.s.-dprk-relations>.
- Wertz, Daniel (2019). China–North Korea Relations. *National Committee on North Korea*. A letöltés ideje: 2021. március 23. <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/china-north-korea-relations>.